

Presenting a conceptual framework for the development of higher education in selected armies of the world with a meta-synthesis approach

Mehrdad Mostafaei ¹<https://orcid.org/0000-0002-7027-4555> | Abbas abbaspour² | Ali Khorsandi Taskoh³ | Housein Valivand Zamani⁴

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received

27 August 2025

Received in revised

form 10 October 2025

Accepted

20 October 2025

Published online

25 October 2025

Keywords:

Development,

Military Higher

Education,

Metasynthesis,

Abstract

Objective: The present study was conducted with the aim of systematically combining qualitative studies of the development of higher education among selected armies of the world.

Methodology: The research method was qualitative, meta-synthesis type and the research population was all documents and valid academic reports conducted in the field of higher education development, in the period from 2014 to 2024. Accordingly, by referring to the documents and reports of students sent to doctoral and master's courses abroad, the databases of the Deputy for Education and Training and the Command and Staff University of the Islamic Republic of Iran Army were searched, and 52 scientific reports in the desired field were reviewed and finally 27 reports were purposefully selected as a sample and the Cohen's kappa coefficient tool was used to evaluate and confirm the quality of the content of the documents. The data obtained from document analysis were analyzed using the open and axial coding method. In total, 145 codes, 33 categories and 7 concepts were identified.

Findings: The most important concepts identified include "1- Core elements of education 2- University accommodation 3- Education approach, teaching method and student preparation 4- Supplementary educational programs 5- Organizational alignment 6- Infrastructure, support, management and 7- Evaluation process".

Conclusion: The findings of this research can help the researchers in this field to understand the dimensions of the development of military higher education, especially in friendly and aligned countries, and to contribute to the development of military higher education by establishing strong defense diplomacy.

Cite this article: Mostafaei, M. , Abbaspour, A. , KhorsandiTaskoh, A. & Valivandzamani, H. (2025). Presenting a conceptual framework for the development of higher education in selected armies of the world with a meta-synthesis approach. *Military Sciences and Techniques*, 56 (1), 1-20. DOI: <http://doi.org/000000000000000000>

© The Author(s)

Publisher: AJA Command and Staff University

DOI:

1. Corresponding Author, Ph.D.Candidate, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: m_mostafaiee@atu.ac.ir

2. Professor, Department of Educational Administration & Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: abbaspour@atu.ac.ir

3. Associate Professor, Department of Educational Administration & Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: abcdef@ut.ac.ir

4. Professor, AJA Command & Staff University, Tehran, Iran. E-mail: hvz42@hotmail.com

ارائه چارچوب مفهومی توسعه آموزش عالی در ارتش‌های منتخب جهان با رویکرد

فرا ترکیب

مهرداد مصطفایی^۱ | عباس عباس‌پور^۲ | علی خورسندی طاسکوه^۳ | حسین ولی‌وند زمانی^۴

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف ترکیب نظام‌مند مطالعات کیفی از توسعه آموزش عالی در بین ارتش‌های منتخب جهان، انجام شده است.

روش‌شناسی: روش پژوهش، کیفی، از نوع فراترکیب و جامعه پژوهش کلیه اسناد، گزارشات تحصیلی معتبر انجام شده در حوزه توسعه آموزش عالی، در بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۳ هجری شمسی بود. بر این اساس با مطالعه مقالات مرتبط با توسعه آموزش عالی نظامی که با روش مرور نظام‌مند انجام شده بود رجوع به اسناد و گزارش‌های دانشجویان اعزامی به دوره‌های دکترا و کارشناسی ارشد خارج از کشور، سرعنوان‌های موضوعی و متن گزارشات علمی در پایگاه‌های داده معاونت تربیت و آموزش و دافوس ارتش جمهوری اسلامی ایران، جست‌وجو شد که ۵۲ گزارش علمی در زمینه مورد نظر بررسی و در نهایت ۲۷ گزارش به صورت هدفمند به عنوان نمونه انتخاب شد و از ابزار ضریب کاپای کوهن برای ارزشیابی و تأیید کیفیت محتوای اسناد استفاده شد. داده‌های به دست آمده از تحلیل اسناد با استفاده از روش کدگذاری باز و محوری تجزیه و تحلیل شد. که در مجموع ۱۴۵ کد ۳۳ مقوله و ۷ مفهوم شناسایی شد.

یافته‌ها: مهم‌ترین مفاهیم شناسایی شده شامل «۱- عناصر اصلی آموزش ۲- اسکان دانشگاهی ۳- رویکرد آموزش، روش تدریس و آمادگی دانشجوی ۴- برنامه‌های آموزشی تکمیلی ۵- همسویی سازمانی ۶- زیرساخت، پشتیبانی، مدیریت و فرایند ارزشیابی» است.

نتایج: نتایج این پژوهش می‌تواند به متولیان و پژوهشگران این حوزه کمک کند تا ابعاد توسعه آموزش عالی نظامی را به ویژه در کشورهای دوست و همسو درک نموده و با برقراری دیپلماسی دفاعی قوی به توسعه آموزش عالی نظامی کمک کند.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۶/۰۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۴/.....

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/.....

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/.....

کلیدواژه‌ها:

توسعه، آموزش عالی نظامی،

فرا ترکیب

استناد: مصطفایی، مهرداد؛ عباس‌پور، عباس؛ خورسندی طاسکوه، علی و ولی‌وند زمانی، حسین، (۱۴۰۴). ارائه چارچوب مفهومی توسعه آموزش عالی در ارتش‌های منتخب جهان با رویکرد فراترکیب. علوم و فنون نظامی، ۲ (۴)، ۱-۲۰.

DOI: <http://doi.org/>

ناشر: دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران، <https://www.qjmsl.ir/>

© «حق نشر (کپی رایت) و کلیه حقوق انتشار برای نویسندگان محفوظ است.»

DOI:

۱. نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی،

تهران، ایران، رایانامه: m_mostafaiee@atu.ac.ir

۲. استاد گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران، رایانامه:

abbaspour@atu.ac.ir

۳. دانشیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران، رایانامه:

khorsandi444@gmail.com

۴. استاد دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران، تهران، ایران، رایانامه: hvz42@hotmail.com

Presenting a conceptual framework for the development of higher education in selected armies of the world with a meta-synthesis approach

Extended Abstract

Background and Objective:

In order to develop its higher education with the transformation approach it is pursuing today, the Islamic Republic of Iran Army needs to make the most significant orientation and investment in the field of higher education, considering the multiple mission areas that have been defined for it. Although the army is trying to use the most up-to-date scientific achievements in its training in a practical way, the lack of theoretical literature in the field of the current state of development of higher education among selected armies of the world is one of the main reasons that made addressing this issue inevitable; Therefore, the present study aimed to systematically combine several qualitative studies in order to create a more comprehensive concept of the development of higher education among selected armies of the world, based on extracting new meanings and deepening them in a coherent conceptual framework and with a qualitative and meta-synthesis research design. Finally, 145 codes, 33 categories, and 7 main concepts were identified, which can open a clearer path in the field of study for researchers in this field.

Methodology

The method of conducting this research is qualitative and due to the multifaceted nature of the subject and its complexity and the possibility of a correct understanding of the hidden layers and implicit meanings of the studies conducted, the type of metasynthesis was chosen. Metasynthesis is a structure that goes beyond the sum of its parts. In fact, this method, while remaining faithful to the findings of each study, offers new interpretations of them, which result in an understanding beyond the existing results (Sandelowski & Barroso, 2007). By combining the findings of primary qualitative research, metasynthesis methods can, in addition to focusing on the context, make the results of these studies generalizable and address the concern that the results of qualitative research are not generalizable outside the context in which they were created. The research population was all documents, academic reports, and qualitative and mixed articles conducted in Persian and English in the field of higher education development, in the period from 1393 to 1403 AH. Accordingly, by studying articles related to the development of military higher education, which was conducted through a systematic review method, referring to documents and reports of students sent to doctoral and master's courses abroad, subject headings, specialized dictionaries in the field under study, Persian and Latin keywords related to the title, abstract, keywords and text of scientific reports were searched in the databases of the Deputy of Training and Education of the Islamic Republic of Iran Army, the Deputy of Training and Education of the Army Command and Staff University, the Management of Postgraduate Education and International Relations. It is worth noting that 52 scientific reports in the field in question were reviewed and finally 27 reports were purposefully selected as a sample and the Cohen's Kappa coefficient tool was used to evaluate and verify the quality of the content of the documents. The data obtained from document analysis were analyzed using the open and axial coding method.

Findings

Although the framework outlined in this study is similar to the results and findings of other

studies in some areas, it is different from the perspective that, with a more holistic and comprehensive view, it follows the meta-synthesis steps (Sandelowski & Barroso's seven steps of the meta-synthesis research method (2007)) and explains and analyzes various aspects of the phenomenon of military higher education development. In fact, this study is the first study that comprehensively and extensively examines and analyzes the concepts and dimensions of military higher education development with a meta-synthesis approach and presents a comprehensive and valuable perspective in the aforementioned field that can take an effective step towards educational transformation in the approach of military educational managers. As a result of the review, analysis and synthesis of the findings in 27 selected scientific reports, a total of 145 codes, 33 categories and 7 concepts were identified, and the most important concepts identified include "1- Main elements of education 2- University accommodation 3- Education approach, teaching method and student preparation 4- Supplementary training programs 5- Organizational Alignment, 6- Infrastructure, Support, Management, and 7- Evaluation Process.

Conclusion

The results of this study show that all dimensions related to the concept of military higher education development are interconnected in various ways; both at the macro and micro levels. These dimensions, in a reciprocal and corresponding manner, affect each other and, in other words, in general, this study presents a very comprehensive and positive picture of an advanced, up-to-date and comprehensive educational institution. Such military higher education institutions focus on:

High quality of faculty and learners: attracting the best and teaching by the best; Comprehensive and applied content: covering all dimensions needed for future leaders; Modern and participatory educational approach: active, practical student and critical thinking; Strong support for the well-being of students and families: importance to human and social aspects; Advanced and technology-oriented infrastructure: readiness for any situation; Organizational alignment and transformational leadership: a structured structure and dynamic culture; and Comprehensive and continuous evaluation: real assessment of skills and applied knowledge; They paint a picture of a modern, flexible educational institution committed to training efficient and knowledgeable military officers and specialists, and can be a successful and outstanding example in the field of strategic and military education at the international level, which strives to train comprehensive leaders, mastering up-to-date knowledge and with high practical abilities. This is a "school", not just an "administration model."

These results can help administrators and researchers in this field to understand the various dimensions and aspects of the development of military higher education, especially in friendly and aligned countries, and to contribute to the development of military higher education by establishing strong defense diplomacy.

Although the above interpretations of the findings of the present study may be a window to new studies for researchers in the field of military higher education, in interpreting and applying the results, the limitations of the study should be considered and the findings should be viewed within this framework. The results of this study are limited to 27 scientific reports that were selected in a purposeful manner and according to the acceptance criteria mentioned in this study; However, there may be other studies in the databases that were not included in this study. Another limitation is that the results of this study are purely a function of qualitative studies and their interpretation is based on the authors' personal assumptions.

Keywords: *Development, Military Higher Education, Metasynthesis.*

مقدمه

توسعه فرایندی است که طی آن کیفیت زندگی همه مردم بهبود می‌یابد و دربرگیرنده سه بُعد اساسی است: بهبود سطح زندگی از طریق فرآیندهای بهینه رشد اقتصادی؛ ارتقای عزت نفس انسان‌ها از رهگذر استقرار نظام‌ها و نهادهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مشوق شأن و کرامت انسانی؛ و افزایش آزادی انتخاب افراد با گسترش دامنه متغیرهای انتخاب آنان (برنامه ششم توسعه، ۱۳۹۴: ۸). در این میان، توسعه علمی به‌عنوان یکی از ارکان بنیادین توسعه پایدار، ناظر بر توسعه همه‌جانبه علمی، آموزشی، پژوهشی و فناورانه و ترویج فرهنگ آن‌هاست. تحقق این امر عمدتاً از طریق نظام آموزش عالی صورت می‌پذیرد؛ نظامی که مشتمل بر گروه آموزشی، دانشکده، مؤسسه و دانشگاه بوده و با برخورداری از دروندادهایی نظیر دانشجو، هیئت علمی و برنامه درسی، فرآیندهایی مانند یاددهی-یادگیری و برون‌دادهایی چون عملکرد دانش‌آموختگان و آثار علمی چاپی و غیرچاپی، نقش کلیدی در تولید و انتقال دانش ایفا می‌کند (بازرگان، ۱۴۰۱: ۱۶).

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی نیروهای مسلح، به‌ویژه در ارتش جمهوری اسلامی ایران، همواره به‌عنوان کانون‌های اندیشه‌ورزی و تولید دانش شناخته شده و با فعالیت هدفمند اندیشمندان، پژوهشگران و دانشجویان، نقشی اساسی در اعتلای علمی و جهت‌دهی به تحولات فردی، فرهنگی و اعتقادی نیروهای مسلح ایفا می‌کنند (مرادیان، ۱۳۹۵: ۷). از این منظر، آموزش عالی نظامی صرفاً نهادی آموزشی نیست، بلکه سازوکاری راهبردی برای تربیت سرمایه انسانی، ارتقای آمادگی مأموریتی و تقویت اقتدار دفاعی محسوب می‌شود.

بر این اساس، توسعه آموزش عالی در آجا به‌معنای ارتقای کیفی آموزش عالی در حوزه‌های فراگیر، فراده، محتوا و متون، فضای آموزشی، بودجه و اعتبارات و نیز مدیریت و پشتیبانی است که همگی باید مبتنی بر نظام جامع تربیت و آموزش آجا محقق شوند (شکوهی، ۱۴۰۱: ۲۳). این نظام سامانه‌ای مرکب از ساختارهای سازمانی و اجرایی تربیت و آموزش است که عناصر آن به‌شکلی منظم، همسو و مبتنی بر اهداف و سیاست‌های آجا، در تعامل با یکدیگر، قابلیت‌های نیروی انسانی را در حوزه‌های

شناختی، روانی-حرکتی و عاطفی توسعه داده و انجام موفقیت آمیز مأموریت‌ها را ممکن می‌سازد (نظام جامع تربیت و آموزش ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۴: ۹). با وجود اهمیت راهبردی توسعه آموزش عالی نظامی، تحولات شتابان محیط‌های امنیتی، پیچیدگی مأموریت‌های دفاعی و پیشرفت‌های علمی و فناورانه موجب شده است که الگوهای توسعه این حوزه نیازمند بازاندیشی و روزآمدسازی باشند. بررسی تجربه ارتش‌های منتخب جهان نشان می‌دهد که توسعه آموزش عالی نظامی بر مبنای چارچوب‌های مفهومی چندبعدی و پویا طراحی می‌شود؛ با این حال، در ادبیات پژوهشی داخلی، چارچوبی جامع و مستند که بتواند ابعاد، مؤلفه‌ها و روابط کلیدی توسعه آموزش عالی در ارتش را به‌صورت یکپارچه تبیین کند، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. این خلأ پژوهشی ضرورت بهره‌گیری از رویکرد فراترکیب را به‌منظور جمع، تحلیل و تفسیر نظام‌مند یافته‌های پژوهش‌های پیشین دوچندان می‌سازد.

بر این مبنای، مسئله اصلی پژوهش حاضر آن است که توسعه آموزش عالی در ارتش‌های منتخب جهان بر چه مؤلفه‌ها و ابعادی استوار است و این مؤلفه‌ها چگونه در قالب یک چارچوب مفهومی قابل تبیین‌اند؟ بنابراین، هدف پژوهش ارائه چارچوب مفهومی توسعه آموزش عالی در ارتش‌های منتخب جهان با رویکرد فراترکیب است تا ضمن غنای ادبیات نظری، مبنایی علمی برای ارتقای توسعه آموزش عالی در ارتش جمهوری اسلامی ایران فراهم آورد.

مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهش

مبانی نظری

با آغاز برنامه سوم توسعه و تشکیل وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در حکم بخش محوری تحول ساختاری در نظام علمی و فناوری کشور در روند تبیین و تحقق پیوند زنده میان سه مؤلفه اساسی توسعه علمی یعنی، آموزش، پژوهش و فناوری قرار گرفته‌ایم؛ لذا باید ترویج فرهنگ علمی و همگانی کردن علوم در جامعه با بهره‌گیری از آموزه‌های دینی و تحقق توسعه علمی کشور، به منزله مقوم و مکمل توسعه سیاسی و اجتماعی در نظر گرفته شود (قورچیان و همکاران، ۱۳۸۳: ۷۸۶).

ارتش بنا به ماهیت ذاتی خود وظیفه پاسداری استقلال و حفظ تمامیت سرزمینی کشور و نظام جمهوری اسلامی ایران را بر عهده دارد (اصل ۱۴۲ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران) و در این بین، تربیت و آموزش افسران، بخش اصلی از نظام آموزشی نیروهای مسلح را شامل می‌شود که حوزه اثرگذاری بسیار وسیعی دارد و از اینرو نیاز دارد تا متناسب با آخرین دستاوردهای روز دنیا و تهدیداتی که وجود دارد، خودش را توسعه دهد و رویکرد آموزش عالی آن نمی‌تواند یک رویکرد استاتیک باشد.

فارغ از گستردگی کمی کارکنانی که در ارتش به آموزش عالی نیاز دارند، اصل فرماندهی (مسئولیت و اختیار) که مختص افسران دانشگاهی است کفایت می‌کند که نشان دهد ما چقدر به الگوی توسعه آموزش عالی در رده‌های افسری نیاز داریم و این بدان معناست که در زمینه آموزش عالی، ارتش ظرفیت دانشی و نظری لازم برای پژوهش را با توجه به شتاب علم و فناوری و تهدیدات پیش‌رو دارد و نظام تربیت و آموزش دانشگاه‌های افسری ارتش از یک‌سو با تربیت و آموزش افسران، آن‌ها را برای پذیرش فرماندهی و امر خطیر تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری آماده ساخته و از سوی دیگر، گسترش مرزهای دانش دفاعی کشور مرهون رشد توانایی‌ها، خلاقیت، نوآوری و قابلیت فکری آنان است.

نکته دوم، با توجه به متن سند جامع علم و فناوری دفاعی و امنیتی کشور " توسعه کیفی و کمی سرمایه‌های انسانی در حوزه علم و فناوری دفاعی و امنیتی و جهت‌دهی آموزش و پژوهش نیروهای مسلح به منظور توسعه دانش، مهارت‌ها، قابلیت‌ها و فناوری‌های برترساز؛ " (سند جامع علم و فناوری در حوزه دفاعی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران شماره ۱۸۷۶۶ / ۹۹ / دش - ۱۳۹۹ / ۱۲ / ۲۷ (مصوب جلسه ۸۳۷ مورخ ۱۳۹۹ / ۱۲ / ۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی)، ماده ۴ سیاست‌ها) به‌عنوان بخشی از ماموریت تصریح شده است.

دانشگاه‌های آجا، به‌ویژه در سطوح عالی در کمک به رشد و توسعه منابع انسانی کارآمد و اثربخش، نقشی مضاعف داشته و در این راستا باید قادر باشند به‌عنوان سازمان‌های یادگیرنده، دانش و اطلاعات موجود در پیرامون خود و دنیا را پیدا و مورد ارزیابی قرار داده و با ترکیب و تلفیق آن‌ها، برحسب نیازهای سازمانی، علم و فناوری موردنیاز خود را محقق سازند (مرادیان، ۱۳۸۹: ۲۴).

توسعه آموزش عالی زمانی می‌تواند به خلاقیت سیستم‌های دانشگاهی بینجامد که به خودسازماندهی سیستم دانشگاهی منجر شود و این زمانی ممکن است که جریان توسعه خود را بازسازماندهی کند یعنی بتواند خود را نقد کند (یمنی دوزی سرخابی، ۱۳۹۷: ۹). از اینرو توسعه آموزش عالی را می‌توان واقعیتی پویا و مستمر در بستر تغییر و تحولات سریع سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، علمی، فناوری و نظامی تعریف کرد که البته منظور از توسعه آموزش عالی، با گستردگی کمی دانشگاه‌ها متفاوت است.

«کنفرانس جهانی آموزش عالی در قرن آینده در سال ۱۹۹۸ با شرکت چهار هزار نفر از ۱۸۲ کشور عضو، در پاریس برگزار شد و بر اساس مستندات ۱۷ ماده‌ای از سوی یونسکو، کیفیت آموزش عالی یک مفهوم چندبعدی و بین‌المللی تلقی شد.» (عباس پور، ۱۴۰۰: ۱۲)

«دانشگاه، امروز جزء جدائی‌ناپذیر روندهای توسعه‌ای است. توسعه پایدار و همه‌جانبه جز بر مدار دانشگاه و نظام آموزشی و پژوهشی پاسخگو و کارآمد نمی‌چرخد، چون توسعه انسانی، محور اصلی برنامه‌ریزی توسعه متوازن فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی است و سرمایه‌گذاری در آموزش عالی، تحقیقات و تولید و نوآوری از بالاترین ارزش افزوده برخوردار است» به عبارتی دکتر معین در آغاز فصل «آموزش عالی و توسعه ملی» توضیح می‌دهد که دانشگاه در جهان امروز تنها یک نهاد آموزشی نیست، بلکه در مرکز فرایندهای توسعه پایدار قرار دارد. او تأکید می‌کند که محور اصلی توسعه پایدار توسعه انسانی است، و از این رو، هیچ برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی یا فرهنگی بدون اتکا به نظام آموزش عالی پویا، پاسخگو، کارآمد و پژوهش‌محور نمی‌تواند به نتیجه برسد. در نتیجه، سرمایه‌گذاری در آموزش عالی و پژوهش را از باارزش‌ترین انواع سرمایه‌گذاری‌های ملی می‌داند، چرا که بیشترین «ارزش افزوده اجتماعی» را تولید می‌کند. (معین، ۱۳۹۷: ۳۲).

امروزه مفهوم آموزش و پرورش در دنیا با یکپارچگی عمیق، بازبودن و به‌اشتراک‌گذاری متقابل شناخته می‌شود (مصطفایی، ۱۴۰۳: ۱۶) و ارتش برای توسعه آموزش عالی خود با رویکرد تحولی که امروز دنبال می‌کند، نیاز دارد با توجه به حوزه‌های ماموریتی چندگانه‌ای که برایش تعریف شده است، عمده‌ترین جهت‌گیری و سرمایه‌گذاری را در حوزه آموزش عالی به‌عمل آورد و با وجود آنکه ارتش در تلاش است تا از به‌روزترین

دستاوردهای علمی در آموزش‌های خود به صورت کاربردی استفاده نماید، اما خلاء ادبیات نظری در حوزه وضعیت جاری توسعه آموزش عالی در بین ارتش‌های منتخب جهان از موارد اصلی است که پرداختن به این موضوع را اجتناب‌ناپذیر ساخت.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و روش فراترکیب انجام شده است. فراترکیب به فرایند و محصول یک جستجوی علمی اشاره می‌کند که هدف آن مرور نظام‌مند و سنتز یافته‌های مطالعات کیفی انجام‌شده است. فراترکیب‌ها، پیگره‌هایی فراتر از مجموع اجزا هستند. در حقیقت این روش در عین وفاداری به یافته‌های هر یک از مطالعات، تفسیرهای جدیدی از آنها ارائه می‌دهد که نتیجه فهمی فراتر از نتایج موجود است (Sandelowski & Barroso, ۲۰۰۷).

روش‌های فراترکیب با ترکیب یافته‌های حاصل از پژوهش‌های کیفی اولیه می‌توانند علاوه بر تمرکز بر زمینه، نتایج این پژوهش‌ها را تعمیم‌پذیر کنند و دغدغه تعمیم‌پذیر نبودن نتایج پژوهش‌های کیفی، خارج از زمینه‌ای که در آن ایجاد شده‌اند را رفع کنند. به زعم فینفگلد-کانت^۱ به دلیل تنوع و ناهمگونی در نمونه‌های پژوهش فراترکیب، تعمیم‌پذیری یافته‌های حاصل از این روش امکان‌پذیر است. در واقع، فراترکیب رویکردی روش‌شناختی برای توسعه دانش جدید بر اساس تحلیل جدی یافته‌های پژوهش‌های کیفی موجود است. (Finfgeld-Connett, ۲۰۱۰).

در پژوهش حاضر از روش پژوهش فراترکیب سندلوسکی و باروسو استفاده شد که شامل هفت گام یا مرحله است. سندلوسکی و باروسو^۲ (۲۰۰۷) گام اول تنظیم سؤال‌های پژوهش، گام دوم بررسی متون به صورت نظام‌مند، گام سوم جست‌وجو و انتخاب اسناد و مقاله‌های مناسب، گام چهارم استخراج اطلاعات سند یا مقاله، گام پنجم تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی، گام ششم کنترل کیفیت، و گام هفتم ارائه یافته‌ها. در ادامه این بخش هر گام به صورت مستقل تشریح و کاربرست آن در پژوهش کنونی، مطالعه و بررسی شده است.

گام اول: تنظیم سؤال‌های پژوهش

طرح شاخص‌ها و سؤال‌های پژوهش، معیارهای پذیرش یا عدم پذیرش گزارشات و در نهایت چهارچوب کلی مطالعه را مشخص می‌کند. بر این اساس، پژوهش حاضر در پاسخ به این

^۱ Finfgeld-Connett

^۲ Sandelowski & Barroso

سؤال اصلی انجام شده است که وضعیت جاری توسعه آموزش عالی در ارتش‌های منتخب جهان چگونه است؟

گام دوم: بررسی متون به صورت نظام‌مند

میدان پژوهش در مطالعه حاضر، کلیه گزارشات تحصیلی، مقالات کیفی و آمیخته معتبر انجام شده به زبان فارسی و انگلیسی در حوزه توسعه آموزش عالی نظامی بین سال‌های ۱۴۰۳-۱۳۹۳ بود. با توجه به جایگزینی رویکرد کیفی در تهیه و تنظیم گزارشات تحصیلی از سال ۱۳۹۳، سال مذکور، مبدأ تعیین برای انتخاب اسناد و گزارشات در نظر گرفته شد. بر این اساس، با مطالعه گزارشات علمی مرتبط با توسعه آموزش عالی نظامی که باروش مرور نظام‌مند انجام شده بودند رجوع به اسناد قابل دسترسی در زمینه مورد مطالعه، کلید واژه‌های فارسی و انگلیسی مرتبط در عنوان، چکیده، واژگان کلیدی و متن گزارشات در پایگاه‌های داده ارتش جست‌وجو شد. بر این اساس با توجه به محرمانه بودن تحقیقات نظامی و دفاعی و عدم انتشار آنها در کمتر از ۳۰ سال، مبنای اصلی بر گزارشات تحصیلی دانش‌آموختگان ارشدی که برای طی دوره داکا (دکتری نظامی) و دافوس (کارشناسی ارشد نظامی) خارج از کشور اعزام می‌شوند قرار گرفت. گزارشات معتبر و دقیقی که حاصل مشاهده میدانی و مبتنی بر تجربه زیسته یک افسر مجرب و متخصص به صورت کیفی تهیه شده است.

گام سوم: جست‌وجو و انتخاب گزارشات علمی مناسب

پس از انتخاب نمونه با توجه به معیارهای پذیرش ذکر شده در مرحله قبل به طبقه‌بندی و حذف مطالعات تکراری و تا حدودی قدیمی‌تر اقدام شد. در ادامه برای انتخاب گزارشات مناسب جهت تحلیل و برای بهینه‌سازی اعتبار جست‌وجو سایر گزارشات منتخب در گام پیشین به صورت دستی بررسی شد و توافق دست کم دو نفر از پژوهشگران درباره تناسب گزارشات با معیارهای شمول کسب شد.

با توجه به الگوریتم مذکور، گزارشات بر اساس عنوان، سال، دکترا یا ارشد بودن و نیروی زمینی، هوایی یا دریایی بودن کالج، کیفیت گزارش و در نهایت، میزان به‌روز بودن غربال شدند. همچنین برای بررسی و تایید کیفیت محتوای اسناد، از ضریب کاپای کوهن^۱ استفاده شد.

^۱ Cohens Kappa Coefficient

گام چهارم: استخراج اطلاعات گزارش علمی

در این مرحله برای استخراج اطلاعات و داده‌ها از منابع، از چک‌لیست و فیش فراترکیب محقق‌ساخته استفاده شد. بر این اساس، ویژگی‌های پژوهش‌های کیفی اولیه همانند نام صاحب‌نظر، سال انتشار، روش پژوهش، روش گردآوری، تحلیل داده‌ها و یافته‌ها یا نتایج در چک‌لیست تلخیص و طبقه‌بندی شد (جدول (۱)).

جدول (۱) ویژگی‌های پژوهش‌های کیفی اولیه

مطالعه	پژوهشگر/ سال	موضوع/ کشور	طرح	روش گردآوری داده‌ها	تحلیل داده‌ها	یافته‌ها/نتایج
۱	کریم صدیقی (۱۳۹۴)	گزارش علمی دافوس دریایی پاکستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون	یافته‌ها حاکی از آن است که آموزش در محیط و با محتوایی استاندارد توسط استادانی برخوردار از تراز استاندارد انجام می‌شود و نظم و سختگیری حرف اول را می‌زند.
۲	غلامرضا نصیرپور (۱۳۹۵)	گزارش علمی داعای هندوستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون	آموزش و پژوهش در هم تنیده شده و جستجوگری دانش با استفاده از لبه فناوری، ویژگی برجسته فراگیران شده است.
۳	محمدرضا محمدی تودشکی (۱۳۹۶)	گزارش علمی دافوس هوایی چین	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون	یافته‌ها گویای آن است که آموزش‌ها ترکیبی از آموزش نظری و میدانی است که عمدتاً دانشجو محور است و استادان بیشتر نقش راهنما را دارند.
۴	مهرداد مصطفایی (۱۳۹۷)	گزارش علمی داعای چین	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون	یافته‌ها نشان داد مثلث «شاد» یعنی شاگرد، استاد و دوره با بهره‌گیری از به‌روزترین شیوه‌های آموزشی خودنمایی می‌کند و آموزش ترکیبی در تمام ماژول‌ها اجرا می‌شود.
۵	علی پناهی (۱۳۹۸)	گزارش علمی	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های	تحلیل خبرگی	یافته‌ها نشان داد پویایی آموزشی و تحول روزافزون با بهره‌مندی از

			داعای چین		نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	و مضمون	به‌روزترین متدهای آموزشی و پژوهشی در تمام پودمان‌ها برجسته است.
۶	غلامرضا جدیدی (۱۳۹۹)	گزارش تحصیلی داعای پاکستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون		یافته‌های این گزارش علمی نشان می‌دهد دو گروه منابع مادی (کلیه تجهیزات فیزیکی، تأسیسات، امکانات، ساختمان‌ها و بودجه مالی) و منابع انسانی (فراگیران ۳۰۰ دانشجو، اساتید ۳۰ استاد سازمانی، ساختار سازمانی مناسب) دانشگاه برای تحقق اهداف آن بسیج است و به کار می‌رود.
۷	حسین رودسرای (۱۳۹۹)	گزارش علمی داعای چین	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون		یافته‌ها نشان داد آموزش فراگیران (افسران ارشد و ژنرال‌های دنیا) که هر یک در چندین کشور دنیا دوره دیده و دانش‌آموخته شده‌اند توسط بهترین فرادهان دنیا و با محتوایی به‌روز اجرا می‌شود.
۸	محمدعلی بیرانوند (۱۳۹۹)	گزارش علمی دافوس زمینی پاکستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون		یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که از طیف متنوعی از آموزش‌ها و به‌ویژه آموزش‌های ترکیبی استفاده می‌شود.
۹	مسعود بابایی (۱۳۹۹)	گزارش علمی دافوس دریایی هندوستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون		یافته‌ها حاکی از آن است که آموزش دانشجوی محور بوده و با توجه به فناوری محور بودن ارتش هند تلاش برای استفاده از همه ظرفیت‌های آموزشی در اولویت است.
۱۰	سید عباس حسینی‌زاده آرائی (۱۳۹۹)	گزارش علمی دافوس عمان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون		آموزش‌ها به زبان عربی و توجه به ابعاد آموزشی و پژوهشی متکی بر تکنولوژی و فناوری بود.
۱۱	هادی کسای	گزارش	کیفی	مشاهده و	تحلیل		یافته‌ها حاکی از آن است که

				علمی دافوس هوایی هندوستان	(۱۳۹۹)		آموزش نیروی هوایی هند تجهیزات‌محور و دانشجو محور بوده و با توجه به فناوری محور بودن ارتش هند تلاش برای استفاده از همه ظرفیت‌های آموزشی در اولویت است.
۱۲	رضا ابراری (۱۴۰۰)	گزارش علمی دافوس هوایی هندوستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون	یافته‌ها حاکی از آن است که آموزش دانشجو محور بوده و با توجه به فناوری محور بودن ارتش هند تلاش برای استفاده از همه ظرفیت‌های آموزشی در اولویت است.	
۱۳	فرشاد ستاروند (۱۴۰۰)	گزارش علمی داعای هندوستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون	یافته‌ها بیانگر آن است که در مجموع محتوای به‌روز، بهره‌گیری از استادان شهیر نظامی و غیرنظامی دنیا و زمان‌بندی دقیق آموزش، نبض آموزش عالی دانشگاه عالی دفاع ملی هند در دهلی است.	
۱۴	مسعود شریف‌کاظمی (۱۴۰۱)	گزارش علمی داعای هندوستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون	یافته‌ها حاکی از آن است که در دانشکده دفاع ملی هند در هر ماژول آموزشی تیم‌های مطالعاتی مختلفی با تلفیق دانشجویان هندی و کشورهای خارجی ایجاد می‌گردد و به صورت دوره‌ای نیز این تیم‌ها تغییر می‌کنند. این دوره در طی ۱۱ ماه در ۶ ماژول ارائه می‌گردد.	
۱۵	مازیار جهانبخش (۱۴۰۱)	گزارش علمی دافوس دریایی هندوستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون	یافته‌ها حاکی از آن است که تمرکز این کالج بر تفکر خلاق، حل مسائل عملیاتی و بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و هوش مصنوعی به‌طور گسترده است.	
۱۶	بهزاد بیات (۱۴۰۱)	گزارش علمی دافوس	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته	تحلیل خبرگی و	یافته‌ها مبین آن است که آموزش تقدم نسبی بیشتری بر پژوهش دارد و در تمام ماژول‌ها استفاده از	

		هوایی هندوستان		و مطالعه اسنادی	مضمون	تکنولوژی برای سطوح مختلف در اولویت بود.
۱۷	جواد عبدی (۱۴۰۲)	گزارش علمی داعای قزاقستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون	یافته‌ها مبین آن است که آموزش‌ها به زبان روسی و در ۳ مرحله ارائه می‌گردد (ارائه استاد، پرسش و پاسخ و ارائه دانشجویان) و برای هر محث درسی ۳ مرحله آزمون (۲ مرحله بصورت کتبی در طول ترم و مرحله سوم و نهایی بصورت همزمان کتبی و شفاهی) انجام می‌شود.
۱۸	سید بیژن تقوی اصل (۱۴۰۲)	گزارش علمی دافوس عمان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون	آموزش‌ها به زبان عربی و توجه به ابعاد آموزشی، پژوهشی، فناورانه و بین‌المللی سازی مشهود بود.
۱۹	علیرضا میرجمهری (۱۴۰۲)	گزارش علمی دافوس زمینی پاکستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون	یافته‌ها نشان داد آموزش و پژوهش بسیار جدی است و نظم و انضباط معنوی و عملی، وفاداری به زمان، توانایی ارائه، تحلیل و فهم مسائل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، بین‌المللی و البته نظامی بسیار مورد تاکید است.
۲۰	حامد علی محمدی (۱۴۰۲)	گزارش علمی دافوس هوایی پاکستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون	یافته‌ها حاکی از آن است که نیروی هوایی پاکستان در آموزش عالی نظامی بومی و تعمیرات، یک نیروی مستقل است اما در تامین و تولید وابسته به سایر قدرتهای جهانی و به‌ویژه چین است.
۲۱	حمزه بابایی (۱۴۰۲)	گزارش علمی دافوس هوایی هندوستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون	یافته‌ها حاکی از آن است که فراگیران با مباحث مهم نظامی و نیروهای سه‌گانه ارتش هند آشنا می‌شوند و با مباحثی در ارتباط با امور نظامی، سیاست خارجی،

					منافع ملی، امنیت ملی، امنیت داخلی و خارجی، اقتصاد، و ... آشنا می‌شوند.
۲۲	اسماعیل معینی فرد (۱۴۰۳)	گزارش علمی دافوس زمینی پاکستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون
۲۳	ابوالفضل دوستیان (۱۴۰۳)	گزارش علمی دافوس زمینی هندوستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون
۲۴	داود پرویزی (۱۴۰۳)	گزارش علمی دافوس هوایی هندوستان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون
۲۵	سید مجتبی حسینی (۱۴۰۳)	گزارش علمی دافوس عمان	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون
۲۶	سید فخرالدین فرجی (۱۴۰۳)	گزارش ماموریت به داعای چین	کیفی	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	تحلیل خبرگی و مضمون

تمام مازولها اجرا می‌شود.						
یافته‌ها نشان داد مدیریت آموزشی و پشتیبانی قوی برآمده از بودجه مناسب در امور آموزشی و پژوهشی رمز جذب استادان برتر بین‌المللی و ارتقاء آموزش ترکیبی این کالج است.	تحلیل خبرگی و مضمون	مشاهده و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و مطالعه اسنادی	کیفی	گزارش ماموریت به دافوس هوایی چین	حقیقت (۱۴۰۳)	۲۷

گام پنجم: تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی

در این مرحله، تمام عوامل استخراج شده از مطالعات پیشین، کد در نظر گرفته شد. طبقه‌بندی کدها در خوشه‌های مشابه، مقولات را به وجود آورد. کدها و مقوله‌ها به صورت اندام‌وار بسط و قبض پیدا می‌کردند تا اینکه امکان رسیدن به کدگذاری و مقوله‌بندی پایدار فراهم شد. با نهایی شدن تدریجی کدها و مقوله‌ها از یادداشت تحلیلی برای توصیف داده‌ها و بررسی بازتابی مفاهیم و تبیین روابط بین آنها استفاده شد. در نهایت، مفاهیم (تم‌ها) شناسایی و در قالب یک تفسیر جدید کل‌نگر از پدیده مورد نظر، سنتز و ترکیب شدند.

گام ششم: کنترل کیفیت

روایی^۱ یا قابلیت اعتبار^۲ در یک پژوهش فراترکیب به میزان درستی و باورپذیری نظریه و یافته‌های پژوهش اشاره دارد. اعتباربخشی در این مطالعه با استفاده از راهبردهای گردآوری داده‌ها و نمونه‌گیری بدون سوگیری^۳ چندجانبه‌نگری^۴ و انعکاس‌پذیری^۵ صورت گرفته است که به طور خلاصه در ادامه به آنها پرداخته می‌شود.

گردآوری داده‌ها و نمونه‌گیری بدون سوگیری: اعتبار یافته‌ها و نظریه حاصل از فراترکیب، مبتنی بر روش گردآوری داده و نمونه‌گیری بدون سوگیری است. این روش‌ها شامل بررسی نظام‌مند مطالعات کیفی مرتبط با استفاده از راهبردهای جست‌وجوی قابل قبول و غربالگری پژوهش‌های مستخرج بر اساس یک الگوریتم معین است. در این مطالعه در گام دوم و سوم،

¹ Validity

² Credibility

³ Unbiased sampling

⁴ Triangulation

⁵ Reflexivity

به طور مبسوط چگونگی بررسی متون به صورت نظام‌مند و جست‌وجو و انتخاب گزارش‌های علمی مناسب جهت تحلیل، تشریح شده است. چندجانبه‌نگری: در این مطالعه، یافته‌های پژوهش‌های کیفی مختلف با یکدیگر ترکیب شد. همچنین، پژوهش‌هایی که از چهارچوب نظری مختلفی استفاده کرده بودند و از روش‌های گردآوری و تجزیه و تحلیل متفاوتی بهره جسته بودند، بررسی شدند. انعکاس‌پذیری: در طول فرایند پژوهش، پژوهشگران به طور بازتابی کدها، مقوله‌ها و مفاهیم را به منظور حصول دقت و صحت، ارزیابی می‌کردند و هرگاه که حضور تفسیر شخصی فهم می‌شد، در صدد تغییر برمی‌آمدند. همچنین واقعه‌نگاری و یادداشت‌های تحلیلی پژوهشگران به طور مداوم با داده‌های اصلی مقایسه می‌شد تا صحت و درستی یافته‌ها ارزشیابی شود. این فرایند تکراری و بازتابی تا فهم درست مقوله‌ها، مفاهیم و روابط پویای بین آنها ادامه یافت.

گام هفتم: ارائه یافته‌ها

در این مرحله از پژوهش، نتایج تحلیل تبیین می‌شود. در ادامه در بخش یافته‌ها نتایج کدگذاری پژوهش‌های کیفی اولیه تلخیص و ترسیم شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در پژوهش حاضر بر اساس نتایج تحلیل‌های صورت گرفته بر روی ۲۷ گزارش علمی نهایی منتخب در مجموع ۱۴۵ کد ۳۳ مقوله و ۷ مفهوم شناسایی شد. در جدول شماره ۲ کدهای نهایی مستخرج مرتبط با هر مقوله و مفهوم، تبیین شده است. همچنین، چهارچوب مفهومی توسعه آموزش عالی نظامی ارتش‌های منتخب جهان در شکل ۱ ترسیم شده است. چهارچوب ارائه شده در واقع اجماع یافته‌های پژوهش‌های مختلف است که دیدگاهی جامع و کل‌نگر در خصوص توسعه آموزش عالی نظامی در بین ارتش‌های منتخب ارائه می‌دهد.

جدول (۲) نتایج کدگذاری پژوهش‌های کیفی اولیه

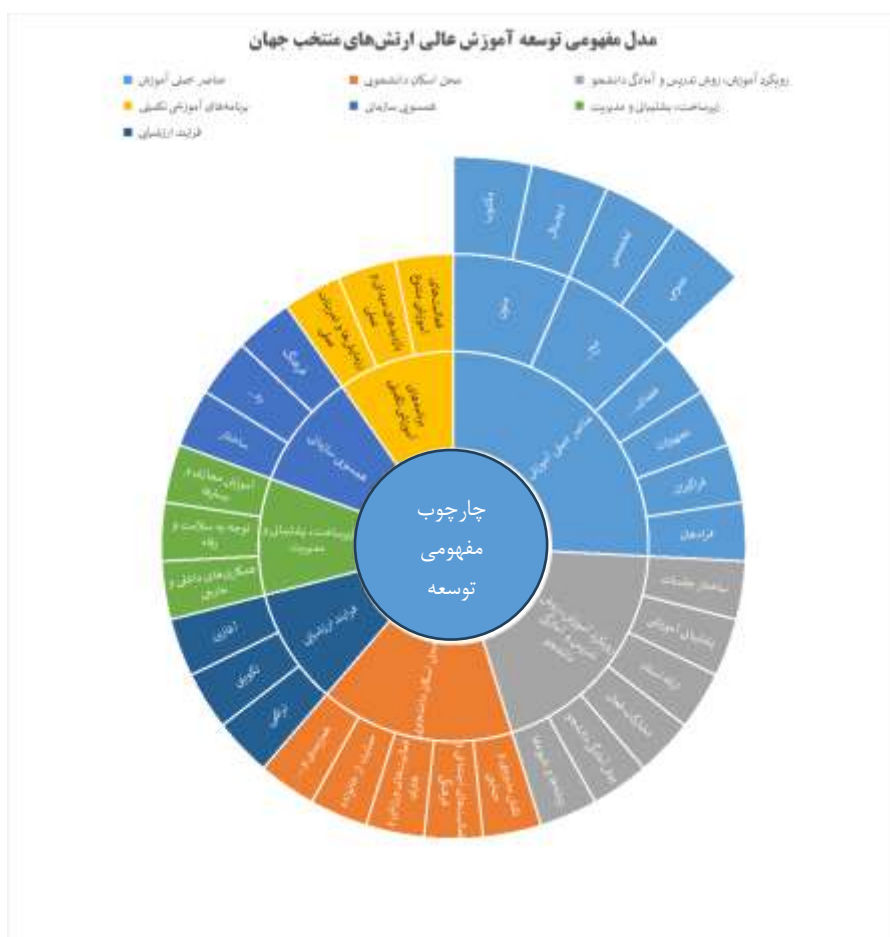
کدها	مقولات	مفاهیم اصلی
------	--------	-------------

فراگیران	اساتید دانشگاه‌های معتبر جهانی (هاروارد، مسکو، شینهوا، سوربن، دهلی)، شخصیت‌های برجسته (روسای جمهور، نخست‌وزیران، مشاوران کاخ سفید، سفیران)، مدارک تحصیلی (دکتری)، شهرت جهانی/ملی.	
	افسران فرمانده، متخصصین، پرفسورهای دانشگاه دفاع ملی، اعضای کمیسیون نظامی مرکزی، نیروهای مختلف، محققین مشهور، مقامات ارشد دولتی، دیپلمات‌های خارجی	
	فراگیران: افسران از کشورهای مختلف در سطوح مختلف (سرگرد، سرهنگ دوم، سرهنگ، سرهنگ ارشد، ژنرال). کارمندان عمدتاً مقامات دولتی کشوری و لشکری	
محتوا	عمومی	برنامه درسی، پودمان (ماژول) یک تا دو ماهه. مباحث مهم نظامی، نیروهای سه‌گانه ارتش و غیرنظامی
	تخصصی	برنامه درسی، پودمان (ماژول) یک تا دو ماهه. امور نظامی، سیاست خارجی، منافع ملی، امنیت ملی، امنیت داخلی، امنیت خارجی، اقتصاد
متون	مکتوب	۳۰ جلد کتاب + جزوات + کتب اضافه شده در حین دوره.
	دیجیتال	فایل متنی، بستر اینترنت، اختصاص برای هر کلاس
تجهیزات	تجهیزات فیزیکی، تأسیسات، امکانات، ساختمان‌ها، بودجه مالی	
فضای آموزشی	فضای آموزش: محیط مطلوب و آرام، رعایت استانداردها، چندین ساختمان (دو، سه، شش طبقه).	
	ظرفیت آموزشی: از ۳۰۰ تا ۵۰۰ نفر فراگیر، اسکان همزمان ۳۰۰ شرکت‌کننده سالانه در کمپس	
همزیستی و همجواری	محیط دانشگاه و محل اسکان اساتید و دانشجویان عمدتاً در یک مجموعه است.	
حمایت از خانواده:	دانشگاه برای خانواده دانشجویان نیز برنامه‌های متنوعی در هر هفته پیش‌بینی نموده است. آئین پخت غذا، شیرینی‌های ملی، پیاده‌روی با هم، آموزش زبان کشور میزبان، تبریک روزهای مهم جهانی مثل روز زن، مهارت‌های زندگی و ...	
فعالیت‌های ورزشی و هنری	ورزش عصرگاهی و استفاده از امکانات متنوع ورزشی دانشگاه مسابقات ورزشی گروهی مانند بسکتبال، والیبال، تنیس روی میز و ... مسابقات عکاسی و غذای ملی	
عناصر اصلی آموزش		
اسکان دانشگاهی (خانواده اساتید و دانشجویان)		

	فرهنگی فعالیت‌های اجتماعی و	برنامه دوره‌می شبانه پایان هر ماه به مناسبت تولد متولدین آن ماه اعم از دانشجویان و یا اعضای خانواده، جشن‌های ملی کشور میزبان، انجام مراسم افطاری و نماز مسلمانان در ۳۰ شب در محوطه دانشگاه، برپایی جشن ملی هر کشور در دانشکده با پذیرای مختصر، تبریک ترفیع دانشجویان در طول دوره با اهدای دسته گل.
رویکرد آموزش، روش تدریس و آمادگی دانشجوی	ریشه‌ها و شیوه‌ها پیش‌آمادگی مشارکت فعال ارائه استاد آموزشی پیشبینی جلسات ساختار	دعوت از سوی همسران سراسر بخش دانشجویان هم‌پیمان و یا همسر رئیس دانشگاه، تعیین اسپانسر یا حامی خانم برای خانواده‌ها علاوه بر اسپانسر دانشجویی، دعوت شام در موعد سال نو هر کشور توسط خانواده استاد حامی. آموزش به سبک باز، تقویت جنبه‌های مختلف، روش‌های به ارث رسیده از ارتش‌های پیشرو مانند بریتانیا و ایالات متحده، ۲ کلاس پانلی ۵۰ دقیقه، ۱۰ دقیقه استراحت، ۵۰ دقیقه پرسش و پاسخ، مباحثه گروهی (۶ گروه ۱۷-۱۸ نفره)، ضبط تصاویر و صدا در کلاس و اشتراک در لحظه در سایت دانشگاه. الزام دانشجو به مطالعه و پاسخگویی پیش از کلاس، مطالعه فعال، تحقیق و پاسخگویی به سؤالات، پیش از حضور در کلاس. بحث و تبادل نظر، ارائه دیدگاه‌های شخصی، مشارکت در حل مسائل، طوفان فکری، میزگرد و تشویق دانشجویان به ارائه دیدگاه‌ها و انجام پژوهش هدایت بحث، تکمیل مطالب با استفاده از پاورپوینت، پاسخ به سؤالات دانشجویان تهیه محتوای پاورپوینت و سؤالات توسط درجه‌دار، قرار دادن منابع از طریق رایانه در اتاق استراحت، مترجم همزمان در بعضی جلسات تا ۴ زبان (انگلیسی، فرانسه، اسپانیایی و روسی) کلاس‌های مباحثه گروهی درسی با تعداد محدود دانشجو، و جلسات عمومی در سالن اجتماعات با حضور همه دانشجویان
برنامه‌های آموزشی تکمیلی	فعالیت‌های آموزشی متنوع	سخنرانی میهمانان مدعو (Guest Speakers)، ارائه دانشجویان خارجی (International Students Presentation)، پایان‌نامه (Dissertation)، ارائه شفاهی دانشجویان (Oral presentation)، خلاصه‌نویسی کتاب (Book Review)

<p>بازدیدهای میدانی و عملی</p>	<p>سفرهای مطالعاتی (Field Trip)، محورشناسی مناطق مرزی (Forward Area Tour)، سفر آشنایی با توانمندی‌های صنعتی و نمایش‌های نظامی (Industrial and Demonstration Tour)</p>
<p>تمرینات عملی و آزمایش‌ها</p>	<p>تعریف کشورهای آبی و قرمز و نارنجی، رزمایش‌های متنوع، تک‌نیروی، مشترک، درگیر بودن دانشجویان تا پاسی از شب در طرح‌ریزی و تهیه ارائه</p>
<p>همسویی سازمانی</p>	<p>فرهنگ: حمایت از یادگیری مستمر، ارتقاء همکاری بین دانشجویان و اساتید، پذیرش فرهنگ: حمایت از یادگیری مستمر، ارتقاء همکاری بین دانشجویان و اساتید، پذیرش</p>
<p>رهبری</p>	<p>رهبری: رهبری تحول‌آفرین، تشویق مشارکت، ارائه الگوی رفتاری مناسب.</p>
<p>ساختار</p>	<p>ساختار: تعریف روشن نقش‌ها و مسئولیت‌ها، تسهیل ارتباطات بین‌بخشی (مانند ارتباط بین دوره‌های جنگ و امنیت ملی)، مدیریت کارآمد منابع.</p>
<p>زیرساخت، پشتیبانی و مدیریت</p>	<p>واگذاری کامپیوتر خانگی و وای‌فای با اینترنت ۵ جی، سایت دانشگاه، کتابخانه، نوشت‌افزار، پرینت ۲۰۰ صفحه رایگان ماهانه، پیش‌بینی آموزش آنلاین با پهنای باند گسترده، استفاده از Microsoft Teams و WhatsApp در زمان کرونا.</p>
<p>توجه به سلامت و رفاه</p>	<p>اهمیت ویژه مسئولین به امنیت و سلامت جسمی و روحی دانشجویان و خانواده‌ها، انجام معاینات کامل بلافاصله پس از ورود به دانشگاه، مدیریت قرنطینه کرونا، فراهم‌آوری امکانات معیشتی و تحصیلی، برگزاری کلاس‌های آنلاین/تلفیقی</p>
<p>همکاری‌های داخلی و خارجی</p>	<p>همکاری با موسسات تراز بالای شخصی، نظامی، ادارات دولتی، دانشگاه دفاع ملی، موسسات سطح بالای آموزشی و دانشگاه‌های برند (مثل دانشگاه‌های هاروارد، شینهوا، پکینگ، پلی‌تکنیک پکن، مسکو، سوربن، دهلی و ...)</p>
<p>فرآیند ارزشیابی</p>	<p>آزمون بدو ورود در یک روز و دو مرحله، آزمون پیش‌شرط کارشناسی ارشد (تشریحی: مقاله ۲۵۰۰ کلمه در ۲ ساعت، تستی: ۱۰۰ تست انگلیسی)، مصاحبه حضوری (اختیاری برای مدرک).</p>

<p>سنجش توانایی به‌کارگیری کامپیوتر، ارزیابی استفاده از دانش در موقعیت‌های عملی و شبیه‌سازی شده (مهارت‌آموزی)، ارزیابی جامع (تئوری، عملی، تصمیم‌گیری)، بازخورد مستمر اساتید و سایر دانشجویان</p>	<p>پنجاه</p>	
<p>پایان هر ماژول یا پودمان و به‌طور کلی حداقل ۲ مقاله اجباری، گزارش سفرهای مطالعاتی به‌صورت اجباری و دفاع از پایان‌نامه برای واجدین شرایط</p>	<p>هفتاد</p>	

شکل (۱) مدل مفهومی توسعه آموزش عالی ارتش‌های منتخب جهان

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

مرور نظام‌مند یک دهه از مطالعات کیفی و برآمده از مشاهدات و تجربه زیسته صورت گرفته در زمینه آموزش عالی کشورهای دوست، همجوار و همسو، دیدگاه‌ها، ویژگی‌ها، مؤلفه‌ها و مضامین ارزشمند و با اهمیتی را آشکار کرده است که به سهم خود می‌تواند در جهت توسعه آموزش عالی نظامیان منجر به ارائه یک ساختار بسیار دقیق و جامع از عناصر و رویکردهای یک موسسه آموزش عالی نظامی شود.

پژوهش حاضر با هدف بررسی ادبیات علمی در راستای خلق مفهومی جامع‌تر از توسعه آموزش عالی در بین ارتش‌های منتخب جهان با رویکرد فراترکیب در رده پژوهش‌های کیفی طراحی شده و با مرور نظام‌مند و گسترده در مطالعات کیفی و مشاهدات و تجربه زیسته دانش‌آموختگان دوره‌های دکتری و کارشناسی ارشد نظامی خارج از کشور صورت گرفته طی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳، مؤلفه‌ها و مضامین مرتبط با توسعه آموزش عالی نظامی را در قالب یک چهارچوب مفهومی ارائه می‌دهد. چهار چوب ترسیم‌شده در این پژوهش اگرچه با نتایج و یافته‌های سایر پژوهش‌ها در برخی زمینه‌ها تشابه دارد، از این منظر که با نگاه کل‌گرایانه و جامع‌تر، گام‌های فراترکیب (هفت گام روش پژوهش فراترکیب سندلوسکی و باروسو (Sandelowski & Barroso, 2007)) را دنبال کرده و به تبیین و تحلیل وجوه مختلف پدیده توسعه آموزش عالی نظامی پرداخته، متفاوت است. در واقع، این پژوهش اولین پژوهشی است که به صورت جامع و گسترده به بررسی و تحلیل مفاهیم و ابعاد توسعه آموزش عالی نظامی با رویکرد فراترکیب پرداخته و دیدگاهی جامع و ارزشمند در زمینه مذکور ارائه کرده است که می‌تواند گامی مؤثر به سوی تحول آموزشی در رویکرد مدیران آموزشی آجا بردارد. در نتیجه بررسی، تحلیل و سنتز یافته‌ها در ۲۷ گزارش علمی منتخب، در مجموع ۱۴۵ کد، ۳۳ مقوله و ۷ مفهوم شناسایی شد. این عوامل و روابط آنها به ترتیب در جدول شماره ۲ و شکل شماره ۱ تبیین و ترسیم شده است.

تحلیل نهایی ابعاد یا مفاهیم شناسایی شده توسعه آموزش عالی در ارتش‌های منتخب جهان، که هر یک مشتمل بر چند مقوله است را در زیر ملاحظه می‌کنید.

۱- عناصر اصلی آموزش (فرادهان، فراگیران، محتوا، متون، تجهیزات، فضای آموزشی):

فرادهان (اساتید): بهره‌مندی از اساتید دانشگاه‌های تراز اول دنیا مثل هاروارد و سورین^۱ گرفته تا شخصیت‌های برجسته سیاسی و نظامی نشان می‌دهد که عمده این دانشگاه‌ها به "کیفیت" و "اعتبار" فوق‌العاده اهمیت می‌دهند. تخصص و تجربه عملی در بدنه اصلی اساتید یعنی بخش قابل توجهی از کادر آموزشی، ژنرال‌های ارشد ارتش هستند. این امر تضمین‌کننده انتقال دانش عملی و تجربیات ارزشمند در زمینه جنگ و عملیات نظامی است. تمرکز این اساتید بر ارزیابی همه‌جانبه دانشجو و مهارت‌آموزی، نشان‌دهنده اهمیت آمادگی عملی و کارایی فارغ‌التحصیلان در موقعیت‌های واقعی است.

فراگیران: ترکیب افسران از کشورهای مختلف در تعداد بالا با درجات مختلف (از سرگرد تا ژنرال) نشان‌دهنده یک فضای بین‌المللی و بسیار حرفه‌ای است. این امر به تبادل نظر و تجربیات بین‌فرهنگی کمک شایانی می‌کند. پذیرش افسران جوان‌تر (سرگردی، سرهنگ‌دومی) هم به نظر می‌رسد برای پرورش رهبران آینده مفید باشد.

محتوا (عمومی و تخصصی): پوشش مباحث نظامی، سیاست خارجی، امنیت ملی و اقتصاد، نشان می‌دهد که برنامه درسی جامع و به روز است و به جنبه‌های مختلف حاکمیت و استراتژی توجه دارد. دانشگاه با هوشمندی از ترکیب اساتید برجسته دانشگاه‌های داخلی و خارجی بهره می‌برد. این امر، ضمن ارتقاء سطح دانش و بینش دانشجویان و اساتید (از طریق کلاس‌های تجمعی)، دیدگاه‌های متنوع و به‌روز جهانی را نیز به مباحث اضافه می‌کند. استفاده از اساتید دانشگاه دفاع ملی نیز بر تعمیق و تخصصی‌تر کردن آموزش در این حوزه حساس تأکید دارد. این یعنی دانش‌آموختگان یک دید ۳۶۰ درجه دارند.

متون (مکتوب و دیجیتال): ۳۰ جلد کتاب و جزوات و فایل‌های دیجیتال و بستر اینترنت، نشان می‌دهد که منابع آموزشی غنی و در دسترس هستند. با این امر قصد بر اطمینان از اینکه هیچ‌کس بی‌مطالعه نمی‌ماند را دیکته می‌کند.

تجهیزات و فضای آموزشی: تأکید بر امکانات فیزیکی، تاسیسات، بودجه مالی و محیط آرام، به ایجاد یک فضای آموزشی ایده‌آل کمک می‌کند. ظرفیت ۵۰۰ نفر و اسکان ۳۰۰ نفر هم نشان از مقیاس نسبتاً بزرگ و برنامه‌ریزی برای راحتی دانشجویان دارد.

۲- محل اسکان دانشگاهی و همزیستی (خانواده اساتید و دانشجویان):

¹ Harvard & Sorbonne University

اینکه دانشگاه و محل اسکان در یک مجموعه هستند، یک حس "جامعه" و "همبستگی" ایجاد می‌کند. این خیلی مهم است، چون هم به آرامش خاطر اساتید و دانشجویان کمک می‌کند و هم به تعاملات اجتماعی.

حمایت از خانواده و فعالیت‌های ورزشی/اجتماعی: برنامه‌ریزی برای خانواده‌ها، ورزش عصرگاهی و دوره‌های، نشان می‌دهد که دانشگاه‌ها فقط به آموزش آکادمیک بسنده نمی‌کنند و به "رفاه" و "تعادل زندگی" دانشجویان هم اهمیت می‌دهند. این رویکرد کل‌نگر واقعاً قابل تحسین است. با این کار می‌خواهند بگویند: "ما فقط مغزتان را آموزش نمی‌دهیم، روح شما هم برای ما مهم است."

نقش مدیریتی و حمایتی (همسران مسئولین): این بخش کمی منحصربه‌فرد به نظر می‌رسد و نشان‌دهنده یک رویکرد سنتی‌تر یا فرهنگی خاص در محیط دانشگاه‌های نظامی است که ممکن است به تقویت ارتباطات اجتماعی و حمایت عاطفی کمک کند.

۳- رویکرد آموزش، روش تدریس و آمادگی دانشجو:

ریشه‌ها و شیوه‌ها: ترکیب سبک‌های آموزشی باز، تقویت جنبه‌های مختلف، و الهام گرفتن از ارتش‌های پیشرو مثل ایالات متحده، بریتانیا و چین، نشان‌دهنده یک رویکرد مدرن و مؤثر در آموزش نظامی است. کلاس‌های پنلی، پرسش و پاسخ، و مباحثه گروهی، همگی به "مشارکت فعال" دانشجو کمک می‌کنند. می‌توان گفت ضبط و اشتراک آنلاین هم اوج تکنولوژی آموزشی است.

پیش‌آمادگی و مشارکت فعال دانشجو: الزام به مطالعه و پاسخگویی قبل از کلاس، تحقیق و ارائه دیدگاه‌های شخصی، همه و همه باعث می‌شوند دانشجو نه تنها مصرف‌کننده محتوا نباشد، بلکه "تولیدکننده" دانش هم باشد. این کار برای پرورش تفکر انتقادی عالی است.

ارائه استاد و پشتیبانی آموزشی: نقش هدایتی استاد، استفاده از پاورپوینت، و مهم‌تر از همه، استفاده از روش‌های نوین تدریس مانند طوفان فکری، مباحثه، میزگرد و تشویق دانشجویان به ارائه دیدگاه‌ها و انجام پژوهش، نشان‌دهنده تعهد دانشگاه به پرورش تفکر انتقادی، خلاقیت و توانایی حل مسئله در دانشجویان است. این رویکرد، دانشجویان را از دریافت‌کنندگان منفعل دانش به مشارکت‌کنندگان فعال در فرایند یادگیری تبدیل می‌کند و پشتیبانی آموزشی (مثل تهیه محتوا توسط درجه‌دار، منابع آنلاین، و مترجم همزمان تا ۴ زبان!) نشان می‌دهد که زیرساخت‌ها برای یک آموزش بی‌نقص فراهم است.

مترجم همزمان برای ۴ زبان واقعاً حیرت‌انگیز است و نشان‌دهنده رویکرد بین‌المللی قوی آن دانشگاه است.

۴- برنامه‌های آموزشی تکمیلی:

فعالیت‌های آموزشی متنوع: سخنرانی میهمانان مدعو، ارائه دانشجویان خارجی، پایان‌نامه، ارائه شفاهی و خلاصه‌نویسی کتاب، همگی به تعمیق یادگیری و توسعه مهارت‌های پژوهشی و ارتباطی کمک می‌کنند. این یعنی فراتر از کتاب، دانشجو را به دنیای واقعی وصل می‌کنند.

بازدیدهای میدانی و عملی و رزمایش‌ها: سفر مطالعاتی، محورشناسی مناطق مرزی، بازدیدهای صنعتی و نمایش‌های نظامی، به همراه رزمایش‌های شبیه‌سازی‌شده (کشورهای نارنجی، آبی و قرمز)، نشان می‌دهد که آموزش بسیار "عملی" و "تجربی" گراست. درگیر بودن دانشجویان تا پاسی از شب در طرح‌ریزی، یعنی "یادگیری با انجام دادن" به معنای واقعی کلمه! این واقعاً هیجان‌انگیز است و باعث می‌شود دانشجو برای دنیای واقعی آماده بشود.

۵- همسویی سازمانی (فرهنگ، رهبری، ساختار):

فرهنگ: حمایت از یادگیری مستمر، همکاری و پذیرش بازخورد، یک فرهنگ سازمانی پویا و رو به رشد را نشان می‌دهد. این یعنی مؤسسه از اشتباهات درس می‌گیرد و همیشه در حال بهتر شدن است.

رهبری: رهبری تحول‌آفرین، تشویق مشارکت و ارائه الگوی رفتاری مناسب، از عناصر کلیدی یک سازمان موفق هستند. وقتی رهبر خودش الگوی خوبی است، بقیه هم بهتر عمل می‌کنند.

ساختار: تعریف روشن نقش‌ها، تسهیل ارتباطات بین‌بخشی و مدیریت کارآمد منابع، باعث می‌شود سازمان مثل یک ساعت سوئیسی دقیق کار کند.

۶- زیرساخت، پشتیبانی و مدیریت:

آموزش مجازی و بسترها: کامپیوتر خانگی، وای‌فای G5، سایت دانشگاه، کتابخانه، پرینت رایگان، و پیش‌بینی آموزش آنلاین با Microsoft Teams و WhatsApp، نشان‌دهنده سرمایه‌گذاری قابل توجه در فناوری و آموزش از راه دور هست. این یعنی برای هر سناریویی آماده هستند، حتی همه‌گیری‌ها.

سلامت و رفاه دانشجویان: اهمیت به امنیت و سلامت جسمی و روحی، معاینات کامل، مدیریت قرنطینه و فراهم‌آوری امکانات معیشتی و تحصیلی، نشان‌دهنده یک رویکرد "انسان‌محور" هست. واقعاً به رفاه دانشجویان و خانواده‌ها اهمیت می‌دهند. همکاری‌های داخلی و خارجی: همکاری با موسسات تراز بالا، نظامی، دولتی و دانشگاه‌های بین‌المللی مثل هاروارد و شینهوا، نشان‌دهنده یک شبکه قوی و ارتباطات گسترده است. این یعنی موسسه تنها نیست و از تجربیات و منابع بیرون هم استفاده می‌کند.

۷- فرآیند ارزشیابی:

آغازین: آزمون‌های کتبی و شفاهی قبل از ورود، نشان می‌دهد که موسسه به دنبال جذب بهترین و مستعدترین افراد هست. این یک نوع فیلتر هوشمند است. تکوینی: سنجش کامپیوتر، ارزیابی در موقعیت‌های عملی و شبیه‌سازی‌شده، و بازخورد مستمر، نشان می‌دهد که ارزشیابی فقط به حفظیات محدود نمی‌شود و به "مهارت‌آموزی" و "کاربرد عملی" دانش هم توجه دارد. این یعنی "دانش کاربردی" حرف اول را می‌زند.

تراکمی: مقاله، گزارش سفر و دفاع از پایان‌نامه، همگی به سنجش عمیق‌تر و جامع‌تر یادگیری در پایان دوره‌ها کمک می‌کنند.

در کل فرآیند ارزیابی شامل آزمون‌های کتبی، ارزیابی عملکرد دانشجویان در طول ترم توسط اساتید و همچنین نظرسنجی از سوی خود دانشجویان، ابعاد مختلف یادگیری و پیشرفت را پوشش می‌دهد. این رویکرد، ارزیابی را از یک سنجش صرف به ابزاری برای بهبود مستمر تبدیل می‌کند.

طبق چهارچوب مفهومی ترسیم‌شده، در قالب توصیه‌های سیاستی برای آموزش عالی ارتش جمهوری اسلامی ایران و برآمده از دل پژوهش می‌توان گفت تمامی ابعاد مرتبط به مفهوم توسعه آموزش عالی نظامی به انحای مختلف به یکدیگر مرتبط هستند؛ چه در سطح کلان و چه در سطح خرد. این ابعاد، به شکلی دوسویه و متناظر، بر یکدیگر اثرگذارند و به عبارتی، به طور کلی، این پژوهش یک تصویر بسیار جامع و مثبتی از نمونه یک موسسه آموزشی پیشرفته، به‌روز و جامع ارائه می‌دهد. این گونه موسسه‌های آموزش عالی نظامی با تمرکز بر:

کیفیت بالای فرادهان و فراگیران: جذب بهترین‌ها و آموزش توسط بهترین‌ها؛ محتوای جامع و کاربردی: پوشش تمامی ابعاد مورد نیاز برای رهبران آینده؛ رویکرد آموزشی مدرن و مشارکتی: دانشجو فعال، عملی و تفکر انتقادی؛ پشتیبانی قوی از رفاه دانشجویان و خانواده‌ها: اهمیت به جنبه‌های انسانی و اجتماعی؛ زیرساخت‌های پیشرفته و فناوری محور: آمادگی برای هر شرایطی؛ همسویی سازمانی و رهبری تحول‌آفرین: ساختاری منظم و فرهنگی پویا؛ و ارزشیابی جامع و مستمر: سنجش واقعی مهارت‌ها و دانش کاربردی؛ تصویری از یک نهاد آموزشی مدرن، منعطف و متعهد به تربیت افسران و متخصصان نظامی کارآمد و آگاه ترسیم می‌کنند و می‌توانند نمونه‌ای موفق و برجسته در زمینه آموزش‌های استراتژیک و نظامی در سطح بین‌المللی باشند که تلاش می‌کنند تا رهبرانی جامع‌نگر، مسلط به دانش روز و با توانایی‌های عملی بالا تربیت کنند. این یک "مکتب" است، نه فقط یک "مدل اداره".

گرچه تفسیرهای فوق از یافته‌های پژوهش حاضر، ممکن است دریچه‌ای به سوی مطالعات جدید برای پژوهشگران در حوزه آموزش عالی نظامی باشد، در تفسیر و به‌کارگیری نتایج باید محدودیت‌های پژوهش را در نظر گرفت و یافته‌ها را در این چهارچوب نگریست. نتایج این مطالعه محدود به ۲۷ گزارش علمی است که به‌شيوه هدفمند و باتوجه به معیارهای پذیرش مذکور در این پژوهش انتخاب شده‌اند؛ اما مطالعاتی دیگر نیز ممکن است در پایگاه‌های داده باشد که در این پژوهش لحاظ نشده است. محدودیت دیگر اینکه نتایج این پژوهش صرفاً تابعی از مطالعات کیفی و تفسیر آن مبتنی بر انگاره‌های شخصی نویسندگان است.

قدر دانی

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته مدیریت آموزش عالی روزانه دانشگاه علامه طباطبایی تهران است. در پایان صمیمانه از زحمات تمام اندیشمندی که ما را در انجام این پژوهش یاری کردند تشکر و قدردانی می‌نماییم. به‌ویژه از حمایت مالی مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی در حمایت از رساله مصوب دکتری و از معاونت‌های محترم تربیت و آموزش آجا و دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا و استادان آن دانشگاه صمیمانه قدردانی می‌کنیم.

منابع

فارسی

- ابراری، رضا. (۱۴۰۰). گزارش علمی دافوس هوایی هندوستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- بابایی، حمزه. (۱۴۰۲). گزارش علمی دافوس هوایی هندوستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- بابایی، مسعود. (۱۳۹۹). گزارش علمی دافوس دریایی هندوستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- بازرگان، عباس. (۱۴۰۱). /ارزشیابی آموزشی، چاپ بیستم، تهران: انتشارات سمت.
- برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۴.
- بیات، بهزاد. (۱۴۰۱). گزارش علمی دافوس هوایی هندوستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- بیرانوند، محمدعلی. (۱۳۹۹). گزارش علمی دافوس زمینی پاکستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- پرویزی، داود. (۱۴۰۳). گزارش علمی دافوس هوایی هندوستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- پناهی، علی. (۱۳۹۸). گزارش علمی داعای چین، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- تقوی اصل، سیدبیزن. (۱۴۰۲). گزارش علمی دافوس عمان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- جدیدی، غلامرضا. (۱۳۹۹). گزارش تحصیلی داعای پاکستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- جهانبخش، مازیار. (۱۴۰۱). گزارش علمی دافوس دریایی هندوستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- حسینی، سید مجتبی. (۱۴۰۳). گزارش علمی دافوس عمان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- حسینی‌زاده آرانی، سیدعباس. (۱۳۹۹). گزارش علمی دافوس عمان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.

- حقیقت، علیرضا. (۱۴۰۳). گزارش ماموریت به دافوس هوایی چین، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- دوستیان، ابوالفضل. (۱۴۰۳). گزارش علمی دافوس زمینی هندوستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- رودسرابی، حسین. (۱۳۹۹). گزارش علمی داعای چین، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- ستاروند، فرشاد. (۱۴۰۰). گزارش علمی داعای هندوستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- سند جامع علم و فناوری در حوزه دفاعی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران شماره ۱۸۷۶۶/۹۹/دش - ۱۳۹۹/۱۲/۲۷ (مصوب جلسه ۸۳۷ مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی).
- شریف‌کاظمی، مسعود. (۱۴۰۱). گزارش علمی داعای هندوستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- شکوهی، حسین. (۱۴۰۱). تدوین راهبردهای ارتقاء آموزش عالی در ارتش جمهوری اسلامی ایران، منتشر نشده، مرکز مطالعات راهبردی آجا.
- عباس‌پور، عباس. (۱۴۰۰). مدیریت منابع انسانی پیشرفته (رویکردها، فرایندها و کارکردها)، چاپ سیزدهم، انتشارات سمت.
- عبدی، جواد. (۱۴۰۲). گزارش علمی داعای قزاقستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- علی‌محمدی، حامد. (۱۴۰۲). گزارش علمی دافوس هوایی پاکستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- فرجی، سیدفخرالدین. (۱۴۰۳). گزارش علمی ماموریت داعای چین، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
- قورچیان، نادرقلی، آراسته، حمیدرضا. و جعفری، پروش. (۱۳۸۳). فرهنگ جامع آموزش عالی.
- کسای، هادی. (۱۳۹۹). گزارش علمی دافوس هوایی هندوستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.

- محمدی تودشکی، محمدرضا. (۱۳۹۶). گزارش علمی دافوس هوایی چین، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- مرادیان، محسن. (۱۳۸۹). طراحی الگوی نوین آموزشی در دانشگاه‌های افسری در دو حوزه آموزش نظری و عملی با رویکرد نهادینه‌سازی دکتترین آجا و کارکرد افزایش کارایی (مدیریت) و اثربخشی (رهبری)، ستاد فرماندهی کل ارتش جمهوری اسلامی ایران، دبیرخانه شورای عالی تحقیقات نظری.
- مصدری، کریم. (۱۳۹۴). گزارش علمی دافوس دریایی پاکستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- مصطفایی، مهرداد. (۱۳۹۷). گزارش علمی داعای چین، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- مصطفایی، مهرداد. (۱۴۰۳). سفرهای مطالعاتی در سرزمین اژدها، تهران: دافوس آجا.
- معین، مصطفی. (۱۳۹۷). توسعه و سیاست آموزش عالی، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- معینی فرد، اسماعیل. (۱۴۰۳). گزارش علمی دافوس زمینی پاکستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- میرجمهری، علیرضا. (۱۴۰۲). گزارش علمی دافوس زمینی پاکستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- نصیرپور، غلامرضا. (۱۳۹۵). گزارش علمی داعای هندوستان، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- نظام جامع تربیت و آموزش ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۴.
- یمنی‌دوزی سرخابی، محمد. (۱۳۹۷). برنامه‌ریزی توسعه آموزش عالی (رویکردی کاهنده، موقعیتی پیچیده)، انتشارات سمت و پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی و موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.

انگلیسی

- Fingfeld-Connett, D. (2010). *Generalizability and transferability of meta-synthesis research findings*. *Journal of Advanced Nursing*, 66(2), 246-254. 10.1111/j.1365-2648.2009.05250.x

- Sandelowski, M & Barroso, J. (2007). *Handbook for synthesizing qualitative research*, by Springer Publishing Company, Inc.

منتشر نشده